

Líbia, el gran desert de sorra

Text i fotos: **Francesc Raventós**

La natura té molts vessants. És d'una bellesa i varietat impressionants. Nosaltres estem molt acostumats a veure la natura a través de les muntanyes, dels rius, dels boscos o de la neu. Però la natura va molt més enllà. Són molts encara els seus aspectes poc coneguts i malauradament encara són pocs els que en gaudeixen. Aquest és el cas del desert, que molts assimilen com un espai erm, esquerp, monòton i sense vida, i per tant sense cap tipus d'interès, quan en realitat és al contrari. Qui ha entrat en la seva profunditat, qui ha entès la variada relació de la natura amb l'home, qui ha descobert els seus secrets, queda encisat i captivat per la seva bellesa i varietat, i pels seus atributs: immensitat dels espais, puresa del cel, nits estelades, multiplicitat de formes i colors que ens ofereix constantment i, també, pels rastres de la història de l'home, la flora i la fauna.

COMENÇA LA TRAVESSA

El punt de sortida es Jālū, que es troba a uns 400 km al sud de Bengasi. Per carretera s'arriba fins al poblet de Jakharrad, on comença realment la travessa. S'inicia amb una plana molt sorrosa que mica a mica es va enlairant i en la qual van apareixent, com a barreres, cadenes de dunes que cal travessar; al principi són poc altes i no presenten cap dificultat, però gradualment es van elevat i complicant, encara que no gaire; només hi ha dos o tres llocs en què el pas sí que es complica una mica. Els primers 170 km de sorra i dunes els fem amb força rapidesa. Els diferents colors de la sorra, la llum, la sinuositat del paisatge de dunes i un bri de dificultat són els ingredients del plaer d'aquesta etapa. Segueix, després, una immensa plana de reg —sòl cobert de pedra petita, propi del desert— molt agradable per a la conducció, ja que permet agafar una velocitat de gairebé 100 km/h. És com una autopista de canals infinits completament buida i tota per a nosaltres. Aquí, al plaer abans descrit, s'hi suma la infinitud de la plana, la velocitat creixent, la pols que aixe-

quem... Tot plegat permet fer unes fotografies que ens deixen bocabadats. Però la felicitat mai no és completa; estem avançant pel llit del que fa milers d'anys va ser un riu immens, ara totalment eixut, i de tant en tant ens trobem de cop amb algun reguerol transversal que, després d'una bona sotragada, ens fa volar... Seguim així fins a arribar a una de les fites del viatge, el punt cartogràfic 26° 42,90' N, 24° 01,40' E, que trobem amb facilitat gràcies al GPS. En aquest punt es troben les restes de l'avió *Lady be good*, un bombarder americà *Liberator B24* que durant la Segona Guerra Mundial va ser tocat en un atac sobre Itàlia (1943), de manera que el sistema d'orientació li va fallar i, pensant que es trobava sobre el mar, va fer un aterratge forçós. L'avió va ser trobat per casualitat quinze anys després per uns prospectors petrolers, però no hi havia cap rastre de la tripulació. No va ser fins l'any 1960 que uns altres buscadors de petroli, a 110 km al nord d'on va caure l'avió, hi van trobar els cadàvers momificats de cinc dels nou tripulants. Posteriorment s'han trobat tres tripulants més en diversos indrets, però

encara n'hi ha un que no ha aparegut. El drama estava servit. Vam constatar un cop més la crueltat de tota guerra i els drames humans que en deriven.

A partir d'aquí, les referències ens portaven a dirigir-nos a l'est, cap a la frontera egípcia. En l'època colonial, des d'algun despatx de Londres, es va traçar la ratlla de separació dels dos països, fent-la passar exactament pel meridià 25°. Però en preparar el viatge i analitzant a fons les fotos fetes per via satèl·lit i els mapes russos —els únics vàlids que hi ha d'aquesta zona—, vam veure que anant directament cap al sud, a través de les muntanyes i seguint la llera del que suposem que era la continuació del riu mil·lenari, segurament trobaríem una sortida. No teníem cap certesa que es pogués passar per aquestes muntanyes i roques. Ens va picar la curiositat i ens van venir les ganes d'aventura. Després d'una anàlisi a fons i d'una «reflexió responsable», vàrem decidir de provar-ho. No solament hi vam poder passar sense dificultat sinó que, un cop superada la part presumiblement més complicada, vam descobrir un paisatge d'una bellesa infinita: una nova plana sense límit de sorra dura de color vermellós envoltada de singulars banyons volcànics, de roca volcànica negra. ¡Simplement espectacular! Per si no fos prou, com que era l'hora del capvespre i el sol estava caient, el joc de colors del cel blau rogent, de la terra vermellosa i dels banyons il·luminats..., tot plegat, va resultar un dels paisatges més bonics de tot el trajecte. En alguns aspectes recordava el Tassili d'Algèria, o l'Akakus. Ja ha passat temps des d'aquest moment màgic, però encara n'estic enamorat.

A partir d'aquí s'acabava el mar de sorra. El nostre pla inicial era anar directament a El-Kufra a carregar gasoil, comprar aigua, pa i fruita, i fer les reparacions obligades dels vehicles —pneumàtics rebentats, amortidors trencats, soldadures de peces del xassís, etc.— per continuar després cap al sud de Líbia a Al Awaynat, just a la frontera d'Egipte i del Sudan. Però anàvem tan bé de temps i de bon rotllo que, un cop fet un càlcul ràpid del gasoil, de l'aigua i de les provisions que ens quedaven, vam decidir continuar el viatge sense passar per El-Kufra.

El trajecte va transcórrer entre zones pedregoses una mica pesades i algunes cadenes de dunes que calia travessar però que intentàvem evitar fent marxa, ja que ens feia mandra haver d'inflar i de desinflar constantment els pneumàtics segons que hagués-

sim de passar per trossos de sorra o de pedra. Per «navegar» millor per la sorra cal dur els pneumàtics a una pressió molt baixa (fins a 1,2 kg, per exemple), així, en eixamplar-se, s'enfonsen menys; però si la pressió és massa baixa (l) hi ha el perill que el pneumàtic salti de la llanta. En canvi, en terreny pedregós, cal dur la pressió molt alta, a l'entorn de 3 kg, de manera que, en estar el pneumàtic molt endurit, les pedres rebotin, evitant que es rebenti la roda. Inflar i desinflar excessivament, a part de ser pesat, suposa una gran pèrdua d'hores de llum solar, que són necessàries per poder treure un bon rendiment al dia.

El fet és que vam anar fent camí i vam passar per alguns indrets també força espectaculars, com ara un gran cercle de roques sense cap sortida que, il·luminat per raigs de sol caient, ens va impressionar novament. Un cop més, una inenarrable combinació de cel, terra, solitud, silenci i immensitat, ens va fer sentir —sense ser-ho— poetes i filòsofs. Aquesta nova visió tan esplèndida de la natura ens eleva l'esperit, ens fa sentir sublimats, ens deixa sense paraules, ens fa preguntar-nos ¿qui és el creador de tanta bellesa? o ¿com és que som tan afortunats de poder gaudir d'una natura tan generosa?

El viatge, però, continua. Ens vam trobar ja a les portes del Karkous Driss i Ibrāhīm, molt a prop d'Al Awaynat. És un bloc immens de roques aïllades que sobresurt al mig de la plana. En el seu cor amaga un gran tresor. Aquest immens sistema de banyons conté

Una inenarrable combinació de cel, terra, solitud, silenci i immensitat, ens va fer sentir —sense ser-ho— poetes i filòsofs.

LA RUTA DE L'EXPEDICIÓ

L'expedició estava formada per cinc cotxes 4 x 4. Vam sortir de Barcelona, en direcció a Marsella, on vàrem embarcar per anar cap a Tunísia, país que vàrem travessar ràpidament de dalt a baix fins a arribar a la frontera de Líbia, a Ra's-Adjir. Des d'aquí vam anar a l'aeroport de Trípoli, on vam recollir el Carles i el Juanjo, que es van incorporar a l'expedició. Després, seguint la costa sud del Mediterrani, vam marxar cap a Ajdābiya, des d'on vam baixar fins a Jālū, punt de partida de la travessa del gran mar de sorra. L'objectiu era arribar fins a Al Awaynat, al sud de Líbia, frontera amb Egipte i el Sudan. Després, ja de tornada,

vam pujar cap a El-Kufra i, en direcció oest, travessant el desert de Rabiana, vam visitar novament l'impressionant volcà Waw en Nāmūs. Des del volcà, i en direcció NN, vam marxar cap a l'aeroport de Trípoli, on es va quedar la meitat de l'expedició que tenia més pressa per tornar. Un cop a la frontera de Ra's-Adjir, vam anar cap a Tunis, després Marsella i, finalment, Barcelona. En total vam fer 8.000 km, dels quals gairebé 3.000 són totalment «natura» a través: planes, muntanyes, valls amb rius secs, deserts i dunes.

Detall de les pintures rupestres que daten del 9.000 aC, a prop Al Awaynat.

Una immensa plana de sorra dura, de color rogenc, envoltada de singulars muntanyes.

en l'interior dues valls, tancades, que es comuniquen. Aquestes valls servien de refugi als pobles primitius i, posteriorment, de lloc de pastura de camells o de cabres. Avui, però, està gairebé tot sec. Els pocs brins d'herba que hi veiem són el primer senyal de vegetació després d'haver fet 1.200 km. Una curiositat són les acàcies que hi ha: per protegir-se de la fam del bestiar, segreguen una mena de resina que fa que semblin acabades de regar. És en aquestes valls, també, on hi ha el gran tresor de les pintures rupestres datades del 9.000 aC. Són plenament a la intempèrie o mig colgades per la sorra i, malgrat tot, encara es troben en un estat relativament bo. La quantitat de pintures que hi ha és impressionant. Abans de la desertització, aquest devia ser un centre humà important. En aquesta època, el desert era una sabana amb rius i una rica flora i fauna. A part d'una bona vegetació, hi vivien elefants, lleons, girafes, hipopòtams..., tal com mostren les pintures i els gravats. I aquí ens preguntem sobre un nou misteri: ¿què va passar ara fa 4.000 anys, període en què, segons estimen els investigadors, es va iniciar la desertització d'aquest territoris en aquells temps tan ufanosos? Davant aquestes realitats i aquests misteris, que ens van deixar novament impressionats, no solament ens van fer sentir-nos com a poetes, sinó que ens vam sentir història.

Cal tornar un altre cop a la realitat i seguir el viatge. Ara tenim, però, una bona decepció. Quan vam arribar a l'esperat Al Awaynat, vam constatar que es tracta només d'un lloc fronterer sense poble i sense cap servei. Per acabar-ho d'adobar, hi havia un campament militar en què, sorpresos per la nostra presència, ens van demanar els passaports i ens van retenir una bona estona, fins que van confirmar que érem gent de pau. Mig matí perdut i contra el que és usual: males maneres. A sobre, necessitàvem gasolina i no hi havia cap benzina. Aleshores un militar ens va oferir gasoil d'amagatots a un preu desorbitat. No era pels diners —per a nosaltres no era cap xifra desorbitada—, sinó que no podíem acceptar aquell abús o xantatge que ens estava fent. Així que vam decidir salvar la nostra «dignitat» i continuar el viatge sense carregar benzina. Era una qüestió de principis... Tot i que, quan més tard vam començar a quedar-nos sense carburant, vam penedir-nos de la nostra puresa de principis.

La millor ruta de tornada cap a El-Kufra és la ruta dels camells. Els camellers durant el dia es guien pel sol, i durant la nit, per les estrelles. Coneixen bé el territori i esquiven les muntanyes. Evidentment és millor que la línia recta que marquen els GPS. Realment cal inclinar-se amb admiració davant d'aquesta cultura mil·lenària per la seva manera d'orientar-se mitjançant el sol i les estrelles, que es transmet, a més, de generació en generació. Per fer la nostra ruta, només calia seguir els milers de petjades i els centenars d'esquelets de camells que trobàvem pel camí. Són camells que porten del Sudan, en grups molt nombrosos, cap als mercats de Líbia (un llarg trajecte de 1.000 km) i, com que durant tot el camí no hi ha aigua, ni herba, se'ls va alimentant gràcies als camions que porten farratge i aigua. Si el camió es retarda massa, en arribar es troba amb un cementiri de camells. Mai no havíem vist tanta desferra d'animals.

OBJECTIU: L'OASI D'EL-KUFRA

El proper objectiu era arribar als oasis d'El-Kufra, per seguir el viatge. Era un pas obligat en la ruta del Sudan cap al nord. A El-Kufra es dona una de tantes paradoxes de la natura: en l'època terciària era un mar i ara és gairebé sinònim de sequera extrema. ¡Només hi plou cada 25 anys!

EL DESERT LIBI

¿Com podem descriure, doncs, la travessa feta pel gran desert de sorra o desert libi, amb tota la seva immensitat i tot el que significa? Primer cal situar-lo en el mapa, veure com és i on es troba. Es tracta d'un desert de 400 km d'ample i 700 km de llarg compartit per Líbia i Egipte. Es troba entre els paral·lels 24° i 18° de l'hemisferi nord. És una barreira natural que separa els dos països —especialment les dunes del cantó egipci, conjunt de cadenes ininterrompudes amb dunes de 70 a 80 m. Més cap al sud, deixa de ser desert sorrós i arriba fins al Txad amb unes característiques morfològiques diferents.

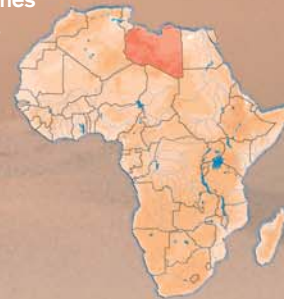
És una ciutat carregada d'història. Els *tubus* eren el poble originari de la regió fins que, a partir del 1730, els àrabs procedents del nord van anar envaint aquest territori, van expulsar els *tubus* i els van enviar a la regió del Tibesti. Posteriorment, El-Kufra va jugar un gran paper en l'orde fonamentalista dels senussis.

L'any 1837 Muhammad ibn'Alī al-Sanūsī, algerià, s'instal·là a l'antiga Cirene i va crear una secta musulmana molt xenòfoba, i molt contrària a tot signe de penetració europea. Va convertir El-Kufra en la capital i hi va crear una administració i una milícia potent que va acabar ocupant un gran territori. Fou una època de prosperitat (agricultura, comerç, mercat d'esclaus...). A mida que es va anar produint la invasió colonial, lluitaren contra els francesos, els anglesos i els italians. Varen ser poderosos fins al 1917, però a partir d'aquesta data van ser vençuts pels anglesos en algunes batalles a Egipte i van entrar en una etapa de decadència. Encara avui, però, tenen seguidors fanàtics de l'islam.

La història va seguir amb l'ocupació de Líbia per part d'Itàlia, que l'any 1911 van envair Líbia tot aprofitant-se de la decadència turca. Les revoltes àrabs del 1914 va fer que la presència italiana quedés reduïda a algunes ciutats costaneres. Després de la Primera Guerra Mundial, Itàlia va iniciar la reconquesta de Tripolitània i del Fezzān i, més tard, de la Cirenaica, on els àrabs, especialment els nòmades, van oferir molta resistència. L'any 1931 els italians van imposar als senussis una tria entre la submissió completa o bé l'extermini. En negar-s'hi, els italians ocuparen El-Kufra amb força violència. La crueltat dels fets i la forma de conquerir la ciutat denigren l'espècie humana. Un sol exemple de la «pacificació» del país és el que va arribar a fer el general italià Graziani: va tancar 80.000 nòmades i tot el seu bestiar en camps de concentració, on no hi havia gairebé res per poder-hi subsistir. El resultat va ser una autèntica massacre, que va generar un gran odi. Després va esclatar la Segona Guerra Mun-

LÍBIA: UN PAÍS POC CONEGUT

Líbia es un país d'1.800.000 km²; és a dir, tres vegades i mitja més gran que Espanya. El 90 % del país és desèrtic. Té una població de 5.000.000 d'habitants i, per tant, una densitat per km² baixíssima. L'idioma és l'àrab. La religió, l'islam. En general, són molt practicants, fet que fomenta el govern construït mesquites arreu. El 95 % dels ingressos econòmics procedeixen de l'exportació de petroli i gas. La gent es caracteritza per la seva amabilitat. Malgrat que només parlen àrab, la comunicació no és impossible, i acabes admirant la seva senzillesa, generositat i simpatia.

dial, i els fets coneguts per tothom: Rommel, Montgomery, Tubruq, Al Almain...

El viatge va continuar. Vàrem veure altres coses interessants, com ara el desert de Rabiana o el fantàstic volcà del Waw en Nāmūs, però ho deixarem aquí.

CONCLUSIÓ

Hem fet un cop més una llarga travessa, però mai no havíem fet un trajecte tan desèrtic com el d'aquesta vegada. Van ser un total de 1.200 km seguits sense trobar ni un ésser vivent, ja fos persona o animal. ¡Una soledat infinita! Aquest cop, ha estat menys difícil que en altres ocasions. Recordem encara amb temor les grans dificultats de la travessa feta, amb èxit, per l'inaccessible desert del Murzūq. És una travessa molt recomanable, ja que és magnífica, diversa, completa i no té gaires complicacions. El més rellevant: la seva immensitat, el paisatge, les pintures prehistòriques, la llum i els colors. Ara diem prou a Líbia. Ja «la coneixem molt». ¿Quines seran les properes fites? ¿Gilf el Kebīr a Egipte? ¿Mauritània? ¿Qui sap? El més important és que estem contents i il·lusionats. Una bona paella de tant en tant, ben regada amb vi de la terra, manté la cohesió del grup, cosa que permet recrear amb goig el passat i fruit també pensant en les noves fites del futur.

UN GRUP AMB UNA PASSIÓ CADA COP MÉS PROFUNDA

Aquest cop el grup era de 10 persones, que ja havíem fet juntes alguns deserts com Algèria, el Marroc, Líbia, Mauritània i Senegal. Tots plegats acumulem 70 o 80 viatges d'aquest tipus. Frank Adam, Francesc, Marc i Xavier Raventós, Jordi Riba, Carles i Juanjo Santaolalla, Aran i Manel Sol i Anna Volckaert, l'única que s'estrenava i que tenia una mica de por per tot el que li havíem anat explicant sobre la duresa del viatge. Després del viatge, però, ens va dir que no n'hi havia per a tant. Com es pot veure, no es va arronsar.

